

Kaatuneitten omaisten Oulun piiri ry on toiminut 75 vuotta

28.11.2024

Marja-Leena Kärkkäinen

Hyvät kuulijat!

Tarkastelen tässä historiikissa Kaatuneitten omaisten Oulun piiri ry:n 75-vuotista toimintaa painottaen yhteistyön sekä huoltotoiminnan merkitystä. Ne olivat vuonna 1949, keskeisiä tehtäviä kun **Sotaleskien ja Kaatuneitten omaisten Huolto ry Oulun piiri** perustettiin.

Kun Sotaleskien Huolto ja Kaatuneitten omaisten Liito ry saatiin monien neuvottelujen jälkeen perustettua keskusliitoksi vuonna 1946, oli maassamme jo runsaasti sotaleskiyhdistyksiä vuonna 1945 perustetun Sotaleskien Huolto ry:n ansiosta. Oulun piirin alueella oli vuonna 1945 perustettu sotaleskiyhdistyksiä tai kerhoja jo 15. Enimmillään Oulun piirissä toimi 48 alaosastoa vuonna 1954. Osa yhdistyksistä lakkautui jo 1960-luvulla.

Keskusliiton tavoitteena oli alusta lähtien saada aikaan kattava piirijärjestö. Lokakuun 30.päivänä vuonna 1949 pidettiin Ylivieskassa **Sotaleskien ja Kaatuneitten omaisten Huolto ry Oulun piirin** perustamiskokous. Piirin ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin rovasti Kullervo Hulkko Kuivaniemeltä. Piirisihteeriksi kutsuttiin sotaleski Oili Heinonen, joka oli toiminut Liiton työsuhteisena osana aikaisena piirisihteerinä vuodesta 1945 alkaen. Yhdistyksen kotipaikaksi määriteltiin Oulun kaupunki. Piirin tarkoituksiksi kirjattiin seuraavaa: *”Tarkoitus on maakunnallisena elimenä ylläpitää jäsenyhdistysten luottamusta tulevaisuuteen ja oma-aloitteellisuutta, toimimia näiden jäsenyhdistysten keskusjärjestönä varojen keräämiseksi vaikeuksissa olevien kaatuneitten omaisten huoltoon ja ohjata jäsenyhdistysten toimintaa liiton antamien suuntaviivojen mukaan.”*

Piirin perustamisen jälkeen huomattava toimintavastuu Liitolta siirtyi piirihallitukselle ja piirisihteerille. Piirin tärkein työ oli valvoa, että kaatuneitten omaiset saivat lakisäätteiset avustukset ja edut. Tärkeänä tehtävänä pidettiin myös kaatuneitten omaisten ja alaosastojen neuvontaa ja ohjausta. Piirisihteerin työtä ohjasi tarkka ohjesääntö. Piirihallitukselle tehtiin Liiton toimesta vuosittainen aikataulu: maaliskuussa vuosikokous, kesäkuussa kesäjuhlat, joiden pitopaikka kiersi alueella erialaostoissa ja syksyllä oli alaosastojen neuvottelupäivät. Tätä vuosittaista kiertokulkua noudatettiin pääosin vuoteen 2007 saakka eli siihen saakka, kun piirit olivat osa Liiton hallinnollista organisaatioita. Piirisihteerille oli Liitto tehnyt tarkan 10 kohdan ohjesäännön, mistä lainaan kaksi kohtaa:

- 1) Piirisihteerin postittaa Liiton ja piirin kiertokirjeet alaosastoille ja hoitaa piirin kirjeenvaihdon sekä hoitaa kaatuneitten omaisten laki- että vapaaehtoista huoltoa koskevat asiat. Tässä työssä hänen pitäisi olla kiinteässä kosketuksessa kuntien sosiaalilautakuntiin, joiden kautta tarvittaessa saadaan luotettavaa tietoa kaatuneitten omaisten taloudellisista vaikeuksista
- 2) Piirisihteerin tulee mahdollisuuksien mukaan käydä vähintään kolme kertaa vuodessa piirinsä alaosastoissa ja pyydettyäessä useamminkin.

Piirin puheenjohtaja Kullervo Hulkko korosti alaosastojen omaa avustustoimintaa. Neuvottelupäiviä avustus asioista pidettiin eri vuosina useita eri puolella lääniä. Valistus- ja neuvontatehtävän merkitystä korostettiin mm 1952 vuosikokouksessa seuraavasti:” Kaikki kaatuneiden omaiset on vihdoinkin saatava tietoiseksi oman järjestön olemassaolosta ja merkityksestä. Tämän tehtävän hoitaminen on keskeinen piirihallituksen palkkaaman piirisihteerin tehtävä. Matkat rajapitäjään on tällä kertaa keskeisesti ohjelmassa.”

Vuosikokouksessa 1958 rovasti Olavi Airas Oulusta valittiin piirin kolmanneksi puheenjohtajaksi. Kirkkoherra Hulkon kuoleman jälkeen sosiaalineuvos Ilmari Hirvelä, joka toimi Oulun läänin huoltotarkastajana luopui puheenjohtajuudesta yhden vuoden jälkeen muutettuaan Oulusta. Viimeisessä vuosikokouksessaan maaliskuussa 1958 Ilmari Hirvelä piti puheen: ”Vapaan huoltotyön merkityksestä” Maaliskuussa 1959 vuosikokouksessa Yhdistyksen nimi muutettiin Liiton muuttuneen nimen mukaisesti **Kaatuneitten omaisten Liitto r.y Oulun piiri**.

Vuodet 1957-1959 oli Oulun piirille merkittävää aikaa, sillä vuonna 1957 edesmennyt oululainen Kauppias P. Seppi oli testamentannut omaisuutensa Oulussa toimiville järjestöille. Piirihallitus päätti sijoittaa saamansa varat valmistuvaan Asunto oy Meriteereen Torikatu 12 kiinteistöön. Asunto-osakkeen suuruus on 48 neliometriä. Tuotto käytettäisiin testamentin määräyksen mukaan soteleskien ja orpojen huoltotyöhön piirin alueella. Asunto on edelleen piirin hallinnassa ja siitä saatu vuokratulo käytetään osastojen ja jäsenten toiminnan tukemiseen.

Alkuvuosina Liiton toimesta kerättiin kaatuneitten omaisten auttamiseksi varoja erilaisin arpajaisin sekä keräyksin. Kerääjinä toimivat yleensä alaosaston jäsenet, ja tuotto jaettiin Liitolle, piireille ja alaosastoille tehtävään avustus- ja huoltotyöhön. Talousarviossa vuodelle 1959 päätettiin ottaa oma avustusmääräraha sotaorpojen koulutuksen tukemiseen. Avustustoiminnan lisäksi testamentin varoja käytettiin ”Rovasti Airaksen 40-vuotisen historiikin mukaan myös liittoverojen maksamiseen, siten ettei yhdistysten jäseniltä tarvinnut niitä periä. Näin vähävaraiset saivat huoltoviestin.

Vuosittain pidettävä neuvottelupäivät toimivat jäsenyhdistyksille keskeisenä tiedon välittäjänä. Joissakin neuvottelupäivissä oli mukana useita piirejä. Oulussa pidettiin mm. kaksipäiväiset neuvottelupäivät 1959 Lapi, Oulun ja Vaasan piirien kesken. Aiheena oli Sotaorpojen työhuolto, ja osallistujia oli 89 edustajaa. Työhuoltolailta oli suuri merkitys sekä sotaorpojen että leskien toimeentuloon. Toimistopäällikkö Miettinen kertoi lain tarkoituksesta: ”Lainsäätäjän tarkoituksena lienee ollut antaa sotaorvoille ammattikoulutusta esim. ammattikouluissa, opettajakorkeakoulussa sekä sairaanhoitajataropistoissa, mutta ei korkeakouluissa”. Lain henki oli, että sotaorvolle oli tarkoitus esittää työhuoltona koulutusta, jota hän todennäköisesti olisi saanut isän eläessä. Pyrkimyksenä oli tukea sotaorpojen koulutusta ilman köyhäinhoidollisia periaatteita.

Sotaorpojen työhuolto kiinnosti osanottajia paljon ja syntyi vilkas keskustelu, josta pari katkelmaa: Vieno Raahesta kysyy: ”Voiko saada avustusta edelleen kotitalousalalla opiskeleva, kun avustus on loppunut kun on täyttänyt 21 vuotta? ”. Piirisihteeri Heinonen kysyy, kun pojat usein vasta sotaväen käytyään alkavat hankkia ammattia, eikö enää ole mahdollista saada työhuoltoa, onko ikäraja ehdoton? Vastaus oli: ”Ei voida hakemusta kieltää.”. Työhuoltolain kestoa myöhemmin korotettiin ja liitolla oli siinä keskeinen edunvalvontatehtävä.

Testamentissa saaduilla tuotoilla piiri on voinut tukea alaosastojen toimintaa jo vuosikymmeniä. Vuosien aikana Oulun piirin ja sen alaosastot ovat jakaneet avustuksia soteleskille, sotaorvoille ja kaatuneitten vanhemmille. Esimerkiksi vuonna 1960 avustuksia myönnettiin 93 kaatuneen vanhemmalle, 58 soteleskelle ja 61 sotaorvolle. Rahallisesti sotaorvoille myönnetyt avustukset olivat noin 70%. Opiskelevien sotaorpojen tullessa vanhemmiksi ja täysi-ikäisiksi ne saattoivat menettää esim. huoltoeläkkeen ja heidän osuus nousi avustusten saajista. Pöytäkirjamerkintöjen mukaan usein avustukset yksittäisten sotaorpojen koulutukseen hyväksyttiin anomuksesta, mutta myöntäminen ei aina ollut yksituumaista, sillä hakijoita oli runsaasti ja tarpeet olivat moninaiset. Esimerkkejä parista päätöksestä. Tytär oppikoulun 8 luokalla ei enää saa avustusta. Varojen takia ei tytär saa riittävästi ravintoa ja on fyysisesti laiha. Hänelle myönnettiin 10000 mk. Raahesta ”sotaorpo x:lle ” haettiin avustusta sairaanhoitajataropillaitoksessa opiskeluun, mutta asia siirrettiin. Seuraavassa kokouksessa rva Raahesta vaati jyrkin sanoin, että avustus pitää sotaorvon perheelle myöntää. Vedottiin siihen, että henkilö ei kuulu

enää avustuksen piiriin koska on mennyt naimisiin ja puoliso ei ole sotaorpo, rva vetosi heidän lapsensa sairauteen ja opiskelun loppuunsaattamiseen. Lopulta päätettiin myöntää 15000 mk summa poikkeustapauksena. Lopuksi Raahen alaosasto vaadittiin selvittämään, onko kaikki muut mahdollisuudet tässä tapauksessa otettu huomioon.

Avustuksilla on ollut keskeinen merkitys Oulun piirissä aina 1960-luvulle saakka. Toimintakertomuksissa on mainintoja avustustoiminnoista vielä 2000-luvulla aina vuoteen 2013 saakka. Piiri haki usean vuoden ajan Oskar ja Georg Ravanderin säätiön apurahoja, joilla voitiin tukea Oulun seudun alaosastojen vähävaraisia jäseniä pääosin sotaaleskiä ja sotaorpoja.

Vuotuiset kesäjuhlat olivat yksi keskeinen jäseniään ja alaosastoja yhdistävä tapahtuma. Kesäjuhlia pidettiin vuosittain säännöllisesti kesäkuussa vuodesta 1949 vuoteen 2007 saakka. Rovasti Olavi Airas kirjoitti 40-vuotisen historian muistelmissa, että Kaatuneitten omaisten keskinäistä yhteyttä lujittamaan syntyivät vuosittain pidettävät piirin kesäjuhla. Niissä oli runsaasti ohjasta, tiedottamista ja keskustelua. Kyyneleet ehkä oli jo pyyhitty mutta yhteisiä huolia oli määräämättömästi. Tilaisuudet vetivät satamäärin osanottajia vaihdellen 200–1000 henkilöä. Kun Oulaisissa vuonna 1982 pidettiin kesäjuhlat, painotettiin ”Huomatkaa erityisesti, että tämä on yleinen kansalaisjuhla, eikä vain jäsenten keskeinen muistelo”. Vielä vuonna 2021 piiri yritti elvyttää kesäjuhlia ja järjesti Oulussa elokuussa Honkapirtillä jäsenilleen kesäjuhlat, mutta ne jäivät tällä vuosituhannella viimeiseksi.

Piirin puheenjohtajana toimi rovasti Olavi Airas lähes 29 vuotta. Opetusneuvos Meeri Päivänsalo aloitti puheenjohtajana vuonna 1987. Hänen vahva järjestökokemuksensa ja perusteellinen asioihin paneutuminen rakensi nopeasti luottamuksen alueella. Hallinnollisia tehtäviä uusittiin ja mm. Piirin rahastonhoitajan ja piirin sihteerin tehtävät eriytettiin, jotta saatiin sopivia henkilöitä tehtäviin. Piirisihteeriksi kutsuttiin rehtori Mirja Manninen ja rahastonhoitajaksi rva Liisto ja sittemmin Harry Sandelin. Vuonna 1989 piirihallitus asetti tavoitteeksi, että Oulun piiriin tulee saada Kaatuneitten Omaisten Liiton hallituksen Oulun piirin edustus. Liittokokouksessa vuonna 1990 Meeri Päivänsalo valittiin Liiton hallitukseen. Sen jälkeen pääsääntöisesti Oulun piirin hallituksessa toimiva on ollut myös Liiton hallituksessa: Meeri Päivänsalo vuodet 1990–1997, Marja-Leena Kärkkäinen 1997–2007, Erkki Kangaskortet jatkoi vuodet 2007–2014. Kaija Sepponen Oulaisista on ollut Liiton hallituksesta vuodesta 2016 alkaen ja Kainuun sotaorvot ry:stä Raimo Pyykkönen ajalla 2019–2023 ja vuodesta 2024 Maire Jalander Oulun seudun sotaorvot ry:stä.

Päivänsalo kiinnitti kautensa aikana huomioita varojen hankintaan, ja hänen 75-vuotismerkkipäivänsä tuotto käytettiin Piirin omien adressien hankintaan. Vuonna 1992 Oulun piirille hankitaan adresseja 100 kpl Ruusu ja purjelaiva. Ne oli tehnyt suunnitellut taiteilija Hilikka Inkala.

Mielenkiitoinen yksityiskohta piirin päätöksissä oli vuodelta 1991, kun Oulun piiri teki aloitteen Kaatuneitten omaisten Liitolle, **että liitto ryhtyisi kiireellisesti toimenpiteisiin sotaorpo mitalin saamiseksi**. Aloitteen liitteenä oli suunnittelutoimiston (Österlund Design) esitys ja alustava selvitys sotaorpojen 1939–1945 muistomitalista ja sen kustannuksista. Muistomitalissa kaksi osaa: rintaan kiinnitettävä mitali, ja erillinen pöytämitali. Aikaa kului vuosia ja sitten Liiton toimesta ensimmäiset sotaorpo tunnukset, kiinnitettiin rintaan Kaatuneitten Omaisten Liiton Hengellisten- ja kulttuuripäivien pääjuhlissa Turussa 7.9.2014.

1990-luvun alkuvuosina Kaatuneitten omaisten Oulun piiri sai myös edustajansa perustettaviin maaherra Siuruaisen vetämään Oulun läänin veteraaniasioiden neuvottelukuntaan. Tässä yhteistyömuodossa alkoi myös Kaatuneitten omaisten piirin ja muiden veteraanijärjestön välinen alueellinen yhteistyö. Enää tänä vuonna 2024 ei toimi alueellista rintamaveteraanineuvottelukunta. Kaatuneitten omaisten Oulun piiri liittyikin jäseneksi vuonna 2022 Pohjois-Pohjanmaan Tammenlehvä perinneliitto ry:n, missä piirillä on myös hallituksessa jäsenyys.

Allekirjoittanut toimi Oulun piirin puheenjohtajana vuodesta 1997 alkaen 10 vuotta. Oulun piirin 50-vuotta juhlaulkaisun ”Toivoa rohkaisemalla kukkivat roudan maat” valmistui yhdistyksemme toimesta vuonna 1999. Silloin piiriin kuului 14 alaosastoa, joissa oli jäseninä 680 kaatuneitten omaista. Vielä 20 vuotta sitten vuonna 2004 soteleskiä oli 76 ja vuonna 2014 oli 24 soteleskeä ja 5 vuotta sitten oli kahdeksan soteleskeä. Tänä vuonna 2024 jäsenistössämme ei ole enää yhtään soteleskeä ja piiriin kuuluvien yhdistysten jäsenmäärä oli 711.

Vuodesta 2008 Kaatuneitten omaisten liitolla ei ole ollut piirijärjestöä. Oulun piiri ry jatkoi Liiton organisaatiomuutoksen jälkeen toimintaansa, ja hyväksytti uudet säännöt ja nimi **muutettiin Kaatuneitten omaisten Oulun piiri ry:ksi**. Alueen kaatuneitten omaisten yhdistysten kuulumisen piiriin on vapaaehtoista. Tällä hetkellä piirissämme on 8 jäsenyhdistystä, joista Pyhäjoen yhdistys on lakkautusmassa. Seitsemästä toimivasta yhdistystä 4 on perustettu vuonna 1945: Kuusamon kaatuneitten omaiset ry, Oulaisten kaatuneitten omaiset ry, Oulun kaatuneitten omaiset ja sotaorvot ry sekä Raahen kaatuneitten omaiset ry. Lisäksi piiriin kuuluu Jokilaakson sotaorvot ry, Kainuun sotaorvot ry sekä Oulun seudun sotaorvot ry, joka liittyi piirin toimintaan viimeisenä vuonna 2021. Se on suurin yksittäinen yhdistys.

Oulun piirin puheenjohtajana toimii nyt Kaija Sepponen Oulaisten yhdistyksestä vuodesta 2023 alkaen. Hänen edeltäjänsä oli Jukka Kukkola Jokilaaksojen sotaorvot ry:stä vuodet 2015-2023. Yhdistyksen sihteerinä toimii Maire Jalander Oulun seudun sotaorvot ry:stä vuodesta 2022 alkaen. Hänen edeltäjänsä sihteerinä oli Eila Heikkinen Kuusamoasta vuodet 2012–2022, ja Toini Remes vuodet 2005-2012. Yhdistyksen hallitukseen kuuluu yksi jäsen kustakin jäsenyhdistyksestä vuonna 2021 uudistettujen sääntöjen mukaan. Hallitus ja puheenjohtaja valitaan vuodeksi kerrallaan. Hallituksen jäsenet ovat vuonna 2024 pj Kaija Sepponen lisäksi, Kainuun sotaorvot ry:stä Aulis Kortelainen. Jokilaaksot ry:stä Ritva Oja, Raahesta Hilka Silvola, Kuusamosta Eila Heikkinen. Oulun yhdistyksestä allekirjoittanut ja Oulun seudun sotaorvot ry:stä Maire Jalander. Yhdistyksen rahastonhoitajana toimii vuodesta 2023 alkaen Ritva Laine. Yhdistyksen kunniajäsenenä on emeritus maaherra Eino Siuruainen.

Valtakunnallisille Liiton järjestämille Kulttuuri ja Hengellisille päiville Oulun piirin alueelta on vuosittain osallistuttu, ja piiri on tukenut vuosittain osastojen jäsenten osallistumista taloudellisesti. Oulun piirin alueella on pidetty valtakunnallisia Hengellisiä ja Kulttuuripäiviä useita. Oulussa on pidetty kolme kertaa ensimmäiset 1985, toiset 1996 ja kolmannet 2015. Lisäksi Kajaanissa pidettiin vuonna, 2005 ja Kainuun sotaorvot olivat järjestämisvastuussa Sotkamossa vuonna 2019 pidetyillä päivillä.

Hyvät Kuulijat!

Yhdistys on rakentanut alueellista yhteistoimintaa kaatuneitten omaisten kesken eri muodossa jo 75 vuotta. Vaikka perustamisesta on kulunut 75 vuotta ei toiminta ole kokonaan pysähtynyt missään vaiheessa, sillä kauppias Sepin testamentti pitänyt sen pystyssä. Tälle vuodelle 2024 yhdistys haki ja sai Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelta järjestöavustusta teemalla ”Kaveria ei jätetä”, minkä turvin on voitu pitää alueellisia hyvinvointipäiviä sekä kerhotoimintaa. Mikä on Kaatuneitten omaisten Oulun piiri ry:n tulevaisuus tästä eteenpäin? Se on alueen toimijoiden lähitulevaisuudessa yhdessä ratkaistava. Tulevaisuudessa ainakin perinnetyön merkitys tulee korostumaan yhtenä keskeisenä tehtäväkokonaisuutena veteraanijärjestön kanssa tehtävänä yhteisenä työnä.